

ΙΓ΄ Διεθνές Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος

Αναλυτικά Προγράμματα και Σχολικά Εγχειρίδια:
Ελληνική πραγματικότητα και διεθνής εμπειρία

Συνδιοργάνωση:

Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος

Εργαστήριο Παιδαγωγικής και Διδακτικής
Μεθοδολογίας Π.Τ.Ν. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Εργαστήριο Μελετών Απόδημου Ελληνισμού και
Διαπολιτισμικής Εκπ/σης Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τοπικό Παράρτημα Ηπείρου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος

Ιωάννινα 20, 21 και 22 Νοεμβρίου 2009
Συνεδριακό Κέντρο Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης – Μαρία Σακελλαρίου – Θωμάς Μπάκας

Τόμος Β΄

ιδιάδραση

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΡΥΩΝΗΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΓΟΥΠΟΣ

Η ανάγκη νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων και το σχολικό εγχειρίδιο των Μαθηματικών της ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού 474

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΝΤΙΝΑΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΡΓΥΡΗΣ ΚΥΡΙΔΗΣ

Ένα μεθοδολογικό εργαλείο για τον έλεγχο της συνάφειας μεταξύ αναλυτικών προγραμμάτων και διδακτικών εγχειριδίων 483

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΛ. ΡΑΠΤΗΣ

Συμβατότητα Αναλυτικών Προγραμμάτων, Σχολικών Εγχειριδίων και κατάρτιση των Εκπαιδευτικών. Το παράδειγμα του μύθου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση 497

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ – ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΚΟΒΑΡΗΣ, ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ ΜΑΝΟΥΣΟΥ

Διαπολιτισμική μάθηση με τα νέα σχολικά εγχειρίδια – Κριτικές επισημάνσεις με βάση την ανάλυση ενοτήτων των εγχειριδίων της Γλώσσας της Γ΄ και Δ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου 506

ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, ΦΩΚΙΩΝ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Πολίτης, εκπαίδευση και ο μεταξύ τους διαπολιτισμικός διάλογος: Η ετερότητα στο νέο σχολικό εγχειρίδιο της Κοινωνικής & Πολιτικής Αγωγής της ΣΤ΄ Δημοτικού 517

ΕΛΕΝΗ ΤΣΙΓΚΑ – ΝΑΣΑΙΝΑ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠ. ΝΑΣΑΙΝΑΣ

Η αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με βάση τη διαπολιτισμική διάσταση 529

ΕΥΓΕΝΙΑ ΑΡΒΑΝΙΤΗ

Αναλυτικά Προγράμματα και αναστοχαστική νεωτερικότητα: Μια διαπολιτισμική προσέγγιση 539

ΕΛΕΝΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ, ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΔΗΜΑ

Συγκριτική προσέγγιση Αναλυτικών Προγραμμάτων Προσχολικής Αγωγής Ελλάδας – Αγγλίας στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης 551

Ένα μεθοδολογικό εργαλείο για τον έλεγχο της συνάφειας μεταξύ αναλυτικών προγραμμάτων και διδακτικών εγχειριδίων

Κωνσταντίνος Δ. Ντίνας
Αναστάσιος Ξανθόπουλος
Αργύρης Κυρίδης

Εισαγωγή

Τα διδακτικά βιβλία στη χώρα μας θεωρούνται βασικοί συντελεστές για την επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης και συγγράφονται υποχρεωτικά σύμφωνα με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.). Η διαπίστωση, συνεπώς, του βαθμού στον οποίο υλοποιούν και συντονίζονται τα διδακτικά εγχειρίδια με τα Α.Π.Σ. είναι καίριας σημασίας καθώς τυχόν «αντιφάσεις, ανακολουθίες και ασυνέχειες» μεταξύ αυτών των δύο – κατά τα άλλα αλληλοσυμπληρούμενων – παραγόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας θεωρούνται σοβαρός ανασταλτικός παράγοντας στην επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων που θέτει η επίσημη Πολιτεία (Φλουρής & Ιβρίντελη, 2007). Επιπλέον, αν λάβει κανείς υπόψη του τον κεντρικό ρόλο που κατέχει στη διδασκαλία η χρήση των σχολικών βιβλίων, διεθνώς και ειδικά στη χώρα μας (Μπονίδης, 2004: 1-2· Καψάλης & Χαραλάμπους, 1995: 113-120), την εμμονή εκπαιδευτικών και μαθητών στην «εξάντληση της διδακτέας ύλης», στη σχολαστική διδασκαλία όλων των ενοτήτων και ασκήσεων των βιβλίων αυτών και στην απομνημόνευση ολόκληρων χωρίων τους ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία στο σχολείο και την εισαγωγή στα Πανεπιστήμια, πρέπει να θεωρήσει περίπου ως υποχρεωτική την αξιολόγησή τους από την εκπαιδευτική κοινότητα ως μέσων διδασκαλίας.

Αν συνοπολογίσουμε και το γεγονός της μαζικής αντικατάστασης σχεδόν όλων των διδακτικών βιβλίων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας μας, σταδιακά μετά το 2006 – και μάλιστα χωρίς να τύχουν πιλοτικής αξιολόγησης πριν την εισαγωγή τους στα σχολεία – η έρευνα των βιβλίων αυτών αποκτά και ένα εξαιρετικά επίκαιρο και επείγοντα χαρακτήρα.

Όμως, δεν υπάρχει ομοφωνία για το πώς μπορεί να διεξαχθεί μια τέτοια έρευνα. Αυτό συμβαίνει για αρκετούς λόγους. Καταρχάς, είναι η απουσία έγκυρων μεθοδολογικών εργαλείων ικανών στην έρευνα σχολικών εγχειριδίων, τα οποία θα μπορούσαν να καλύψουν τις πολλαπλές πτυχές ή τα κριτήρια με τα οποία είναι δυνατόν να αξιολογήσουμε ένα βιβλίο (Μπονίδης, 2004: 6). Δεύτερον, είναι η έλλειψη επαρκών ερευνών και επομένως αντίστοιχων ερευνητικών εργαλείων από την ελληνική βιβλιογραφία τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για την διερεύνηση της σχέσης Α.Π.Σ. και διδακτικών βιβλίων (Καψάλης & Θεοδώρου, 2002: 198). Τρίτον είναι οι καινοτομίες που εισηγείται το Δ.Ε.Π.Π.Σ.,

όπως η διαθεματική προσέγγιση και η ενιαιοποίηση της διδακτέας ύλης από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα εκπαίδευσης σε βαθμίδα εκπαίδευσης (Ματσαγγούρας, 2002), οι οποίες καθιστούν αποτρεπτική την προσφυγή σε παλαιότερα εργαλεία και μεθόδους που δεν λάμβαναν υπόψη τους αυτά τα δεδομένα.

Το κρίσιμο πρόβλημα, λοιπόν, που καλείται να επιλύσει ο ερευνητής προκειμένου να αποφανθεί για τη συνάφεια Α.Π.Σ. και διδακτικών βιβλίων είναι πώς μπορεί να διαπιστωθεί, να μετρηθεί και να αξιολογηθεί ο βαθμός αυτής της συνάφειας με τρόπο έγκυρο, αξιόπιστο και αντικειμενικό. Με σκοπό να απαντήσουμε στο πρόβλημα αυτό, δομήσαμε και παρουσιάζουμε στην εισήγηση που ακολουθεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο για τον έλεγχο και την αξιολόγηση της συνάφειας μεταξύ των διδακτικών εγχειριδίων [Βιβλία του Μαθητή (ΒΜ) και Τετράδια Εργασιών (Τ.Ε.)] για το γλωσσικό μάθημα στις τέσσερις μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού σχολείου (Γ', Δ', Ε' & ΣΤ') και του αντίστοιχου Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. για το γλωσσικό μάθημα.

Οι προϋποθέσεις δόμησης του μεθοδολογικού εργαλείου

Οι πρόνοιες του Δ.Ε.Π.Π.Σ. με βάση τις οποίες συγγράφηκαν τα νέα βιβλία μπορούν να εντοπιστούν με σειρά προτεραιότητας για τις ανάγκες της κατασκευής του εργαλείου μας, στα παρακάτω κεφάλαιά του:

- «Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο» (ΦΕΚ 303/τ.Β', 13-3-'03: 3748-3777).
- «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο» (ΦΕΚ 303/τ.Β', 13-3-'03: 3745-3748).
- «Γενικό Μέρος» (ΦΕΚ 303/τ.Β', 13-3-'03: 3733-3744).
- «Οδηγίες προς τους συγγραφείς των σχολικών βιβλίων» και «Προδιαγραφές διδακτικών βιβλίων» στο Παράρτημά του (ΦΕΚ 304/τ.Β', 13-3-'03: 4366-4390).

Το κείμενο με το μεγαλύτερο ερευνητικό ενδιαφέρον, το «Α.Π.Σ. της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο», θέτει με λεπτομερή τρόπο – σε 30 περίπου σελίδες – τις βάσεις της γλωσσικής διδασκαλίας στο Δημοτικό σχολείο, καθώς:

- ορίζει τον γενικό και τους ειδικούς σκοπούς της γλωσσικής διδασκαλίας·
- ορίζει το «Σκοπό», τους «Στόχους», τις «Θεματικές ενότητες» και τις «Ενδεικτικές δραστηριότητες» κατά τάξεις για κάθε γλωσσική δεξιότητα·
- προτείνει διαθεματικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας και άλλους «οριζόντιους στόχους»·
- περιγράφει σε ειδικά κεφάλαια τη «Διδακτική μεθοδολογία» και την «Αξιολόγηση» του μαθητή·

Το κύριο σώμα, ωστόσο, του Α.Π.Σ. για τη γλώσσα αφορά την περιγραφή στόχων και δραστηριοτήτων κατά γλωσσική δεξιότητα. Οι δεξιότητες που περιγράφονται είναι:

ΕΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

- Προφορικός Λόγος
- Γραπτός Λόγος
- Ανάγνωση – Γραφή και Παραγωγή Γραπτού Λόγου – Λογοτεχνία
- Λεξιλόγιο
- Γραμματική
- Διαχείριση της Πληροφορίας

Οι επιμέρους στόχοι και οι δραστηριότητες για όλες τις παραπάνω γλωσσικές δεξιότητες δίνονται ανά δύο τάξεις (Α'-Β', Γ'-Δ' και Ε'-ΣΤ'). Ωστόσο, εντοπίζονται ελάχιστες διαφορές στους στόχους μεταξύ των ομάδων των τάξεων Γ'-Δ' και Ε'-ΣΤ' (βλ. Πίνακα 1).

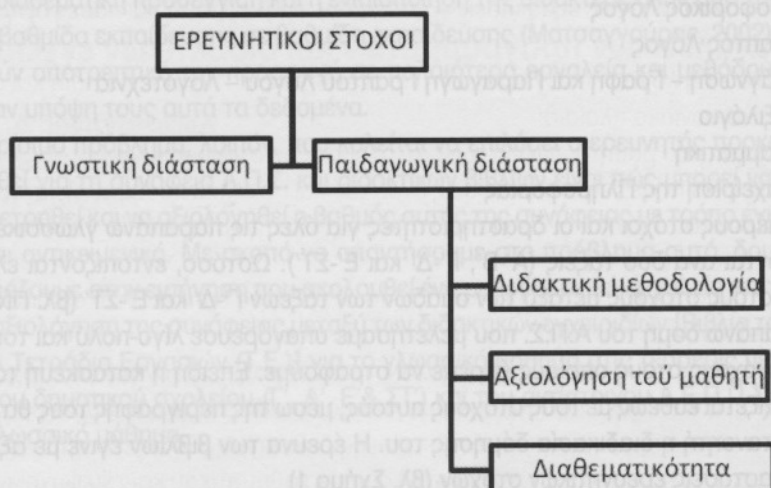
Η παραπάνω δομή του Α.Π.Σ. που μελετήσαμε υπαγόρευσε λίγο-πολύ και τους ερευνητικούς στόχους στους οποίους έπρεπε να στραφούμε. Επειδή η κατασκευή του εργαλείου στοιχίζεται ευθέως με τους στόχους αυτούς, μέσω της περιγραφής τους θα γίνει καλύτερα κατανοητή η διαδικασία δόμησής του. Η έρευνα των βιβλίων έγινε με άξονα δύο βασικές διαστάσεις ερευνητικών στόχων (βλ. Σχήμα 1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Η κατανομή των στόχων του Α.Π.Σ. κατά τάξεις και γλωσσική δεξιότητα

Γλωσσικές δεξιότητες / τομείς	Γ'-Δ'	Ε'-ΣΤ'	Γ'-Δ'-Ε'-ΣΤ'**
Προφορικός λόγος	18	18	18
Γραπτός Λόγος*			
– Ανάγνωση	15	16	15
– Γραφή και Παραγωγή Γραπτού λόγου	21	20	19
Λεξιλόγιο	13	18	13
Γραμματική	19	21	18
Διαχείριση της Πληροφορίας	2	2	2
Σύνολο	70	77	67

*Εξαιρούνται οι στόχοι για τη Λογοτεχνία καθώς δεν μελετάται με το εργαλείο μας.

**Αφορά τους στόχους εκείνους των δύο πρώτων στηλών που είναι κοινοί και στις δύο ομάδες τάξεων.

ΣΧΗΜΑ 1. Η διάταξη των στόχων της έρευνας σύμφωνα με τις ερευνητικές διαστάσεις

Η γνωστική διάσταση σχετίζεται με τις θεματικές ή τις καθαυτό γλωσσικές δεξιότητες και στόχους του Α.Π.Σ. και αφορά τη μελέτη τού:

- ποιες και πόσες ασκήσεις των βιβλίων καλλιεργούν τις δεξιότητες του Προφορικού και Γραπτού Λόγου, του Λεξιλογίου και της Γραμματικής·
- ποιοι επιμέρους στόχοι για κάθε μία από τις παραπάνω γλωσσικές δεξιότητες υλοποιούνται από τις ασκήσεις.

Η σχέση της παιδαγωγικής διάστασης των στόχων που ερευνά το περιγραφόμενο εργαλείο με το Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. είναι άμεση, αφού για κάθε μία από τις τρεις συνιστώσες της μπορούμε να εντοπίσουμε ανάλογα κεφάλαια τόσο στο Γενικό Μέρος του ΔΕΠΠΣ όσο και στο γλωσσικό Α.Π.Σ.

Η παιδαγωγική διάσταση αφορά την διερεύνηση των παρακάτω στόχων στο σκέλος της διδακτικής μεθοδολογίας:

- πόσα κείμενα περιέχονται στα διδακτικά βιβλία και ποιο το μέγεθος και η θέση τους·
- σε ποιο είδος λόγου και επιμέρους κειμενικό είδος ανήκει το καθένα·
- ποιες είναι οι πηγές προέλευσής τους·
- ποιο «επίπεδο» γραμματικής εξυπηρετούν τα κείμενα·
- πώς εργάζονται οι μαθητές (ατομικά/ομαδικά)·
- ποιες και πόσες είναι οι ασκήσεις δομής και ποιες και πόσες οι λόγου·
- σε ποιο γλωσσικό επίπεδο εντάσσονται οι ασκήσεις δομής και πώς καλλιεργούνται·

ΕΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

- ποιες και πόσες είναι ασκήσεις γραπτής μορφής και ποιες και πόσες οι προφορικές;
- ποια είδη λόγου παράγουν γραπτώς οι μαθητές, με ποια διαδικασία και σε ποιο επικοινωνιακό πλαίσιο;

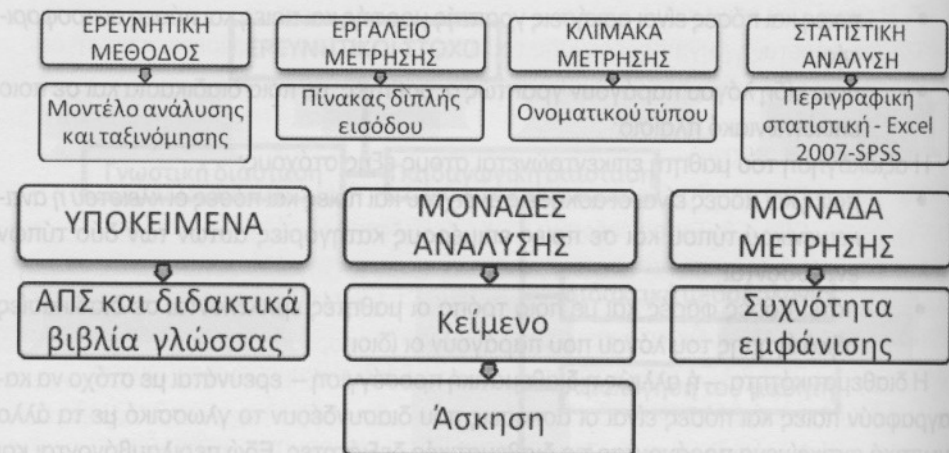
Η αξιολόγηση του μαθητή επικεντρώνεται στους εξής στόχους:

- ποιες και πόσες είναι οι ασκήσεις ανοιχτού και ποιες και πόσες οι κλειστού ή αντικειμενικού τύπου και σε ποιες επιμέρους κατηγορίες αυτών των δύο τύπων εντάσσονται;
- πότε, πόσες φορές και με ποιο τρόπο οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασίες αξιολόγησης του λόγου που παράγουν οι ίδιοι;

Η διαθεματικότητα – ή αλλιώς η διαθεματική προσέγγιση – ερευνάται με στόχο να καταγραφούν ποιες και πόσες είναι οι ασκήσεις που διασυνδέουν το γλωσσικό με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα προάγοντας τις διαθεματικές δεξιότητες. Εδώ περιλαμβάνονται και οι ασκήσεις που στοχεύουν στην καλλιέργεια του συναισθηματικού και του ψυχοκινητικού τομέα.

Η δόμηση του μεθοδολογικού εργαλείου

Εκκινώντας από τις πρόνοιες του Α.Π.Σ. κατασκευάσαμε τις γενικές διαστάσεις και επιμέρους κατηγορίες ταξινόμησης και ανάλυσης που είτε ήταν γνωστές από τη βιβλιογραφία, είτε τις παίρναμε αυτούσιες από το Α.Π.Σ. ή τα διδακτικά βιβλία («εσωτερικά κριτήρια»), είτε τις δημιουργούσαμε με βάση την εξυπηρέτηση των σκοπών της έρευνας. Επιδιώξαμε, εν ολίγοις, να ποσοτικοποιήσουμε τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των κειμένων και των ασκήσεων που μελετήσαμε μέσω της απόδοσης σε αυτά μια τιμής σε μια ερευνητική κλείδα δεδομένων διπλής εισόδου (κείμενα και ασκήσεις στη μία είσοδο, κατηγορίες και υποκατηγορίες ταξινόμησής τους στην άλλη), ώστε άλλοτε να καταγράφουμε την παρουσία ή την απουσία κάποιας ποιότητας ή ιδιότητάς τους και άλλοτε να τα ταξινομούμε σε κατηγορίες ανάλογα με τις ποιότητες και ιδιότητές τους (Cohen, Manion & Morrison, 2008· Creswell, 2009· Muijs, 2004). Τα ποσοτικά δεδομένα αποτυπώνουν τα περιεχόμενα των βιβλίων, δίχως όμως να τους αποδίδουν κάποια αριθμητική αξία ανάλογα με το πόσο πιστά υλοποίησαν το ΑΠΣ· αυτό είναι ζήτημα ερμηνείας τους. Το εργαλείο που δομήσαμε βασίστηκε, κυρίως, στα μοντέλα ανάλυσης, ταξινόμησης και αξιολόγησης κειμένων και ασκήσεων που είναι γνωστά από τη βιβλιογραφία και από σχετικές έρευνες (βλ. ενδεικτικά Ciborowski, 1988· Shanahan & Knight, 1991· Παπαρίζος, 1989· Σιλιγάρης, 1992, Παπαδοπούλου, 1996· Τσοπάνογλου, 1988· Χατζηγεωργίου, 2001). Στο Σχήμα 2 παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά χαρακτηριστικά του εργαλείου.

ΣΧΗΜΑ 2 Βασικές παράμετροι του μεθοδολογικού ερευνητικού εργαλείου

Παρακάτω παραθέτουμε λεπτομερώς τις κατηγορίες και υποκατηγορίες ταξινόμησης τόσο των κειμένων όσο και των ασκήσεων. Ωστόσο, δεν ήταν δυνατόν να συμπεριλάβουμε σε τούτη την ανακοίνωση αναλυτικά τα κριτήρια με τα όποια γίνεται η κάθε ταξινόμηση, αν και πολλές φορές είναι αυτονόητα.

– Κατηγορίες ανάλυσης και ταξινόμησης των κειμένων

Α. Η ταυτότητα των κειμένων

A1. Τάξη: Γ', Δ', Ε', ΣΤ' A2. Τεύχος: 1, 2, 3 του ΒΜ ή 1, 2 του ΤΕ A3. Σελίδα.

A4. Θεματική ενότητα. A5. Υποενότητα ή κεφάλαιο. A6. Τίτλος κειμένου.

A7. Εικονίδιο που συνοδεύει το κείμενο.

A8. Μέγεθος κειμένου: Έξι κατηγορίες σύμφωνα με την ποσότητα

των λέξεων: '50, 51-100, 101-150, 151-200, 201-250, 251 >

Β. Η θέση των κειμένων

B1. Κύριο: Όσα χρησιμοποιούνται στην αρχή κάθε υποενότητας.

B2. Παράλληλο: Όσα χρησιμοποιούνται μόνο στις ασκήσεις.

B3. Γραμματικός κανόνας: Κανόνες ή παραδείγματα (επίσης, ταξινόμηση όπως I1).

B4. Πίνακες περιεχομένων.

B5. Προκαταβολικοί οργανωτές: Όσα λειτουργούν ως τέτοιοι.

B6. Επεξηγηματικά-εισαγωγικά: Επεξηγούν σύμβολα/λειτουργίες.

B7. Παραπομπές: Κάθε είδους παραπομπές.

B8. Παραρτήματα

ΕΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

Γ. Η πηγή των κειμένων

Γ1. Αναφέρεται η πηγή προέλευσης του κειμένου Γ2. Δεν αναφέρεται η πηγή
Αν αναφέρεται η πηγή προέλευσης, προχωρούμε ως ακολούθως:

Γ1.1. Μέσο δημοσίευσης:

Γ1.1.1. Βιβλίο

Γ1.1.1.1. Το όνομα του βιβλίου Γ1.1.1.2. Η χρονολογία έκδοσης

Γ1.1.1.3. Τόπος έκδοσης Γ1.1.1.4. Εκδότης

Γ1.1.2. Εφημερίδα

Γ1.1.2.1. Το όνομα της εφημερίδας Γ1.1.2.2. Η ημερομηνία

Γ1.1.3. Περιοδικό ή ένθετο σε εφημερίδα

Γ1.1.3.1. Το όνομα του περιοδικού Γ1.1.3.2. Η ημερομηνία/τεύχος

Γ1.1.4. Διαδίκτυο

Γ1.4.1. Τη διεύθυνση στο διαδίκτυο Γ1.4.1. Ημερομηνία ανάκτησης

Γ1.1.5. Εγκυκλοπαίδεια / Άτλας

Γ1.1.5.1. Το όνομα της εγκυκλοπαίδειας / Άτλαντα

Γ1.1.5.2. Χρονολογία έκδοσης Γ1.1.5.3. Εκδότης

Γ1.1.6. Σχολικό βιβλίο

Γ1.1.6.1. Το όνομα του σχολικού βιβλίου Γ1.1.6.2. Εκδότης

Γ1.1.7. Αναφέρεται μόνο ο συγγραφέας

Γ1.1.8. Άλλο (π.χ. φυλλάδιο, ανακοίνωση, κ.ά.)

Γ1.1.9. Δημοσιεύονται στα ίδια τα νέα βιβλία

Γ1.2. Η ταυτότητα των συγγραφέων

Γ1.2.1. Αναφέρεται ονομαστικά.

Γ1.2.1.1. Φύλο του συγγραφέα Γ1.2.1.2. Εθνικότητα του συγγραφέα

Γ1.2.2. Συγγραφέας η συγγραφική ομάδα των βιβλίων.

Γ1.2.3. Άλλοι συγγραφείς (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί).

Γ1.3. Διασκευή: Καταγράφεται αν έχει διασκευαστεί.

Γ1.4. Το όνομα του μεταφραστή.

Δ. Είδη και γένη λόγου

Δ1. Γένη λόγου

Δ1.1. Αναφορικός λόγος Δ1.2. Κατευθυντικός λόγος

Δ2. Είδη λόγου

Δ2.1. Είδη Αναφορικού λόγου

Δ2.1.1. Αφήγηση Δ2.1.2. Περιγραφή Δ2.1.3. Άλλο

Δ2.2. Είδη Κατευθυντικού λόγου

Δ2.2.1. Οδηγία Δ2.2.2. Επιχειρηματολογία Δ2.2.3. Άλλο

Δ3. Κειμενικά είδη

Δ3.1. Λογοτεχνικά

Δ3.2. Ειδησεογραφικά/ενημερωτικά

Δ3.3. Πραγματολογικά/ πληροφοριακά/επιστημονικά

Δ3.4. Χρηστικά

Δ3.5. Βιογραφικά

Δ3.6. Ιδιωτικά

Δ3.7. Επίσημα

Δ3.8. Συζήτηση

Δ3.9. Διαφημιστικά

Δ3.10. Συγγραφικών ομάδων Δ3.11. Χωρίς παράθεση πηγής

Δ3.12. Άλλο

Δ4. Κειμενικοί τύποι

Δ4.1. Λογοτεχνικά πεζά

Δ4.2. Ποιήματα

Δ4.3. Άρθρο περιοδικού

Δ4.4. Άρθρο εφημερίδας

Δ4.5. Ηλεκτρονικό/Ιστοσελίδα

Δ4.6. Παραμύθι / Μύθι / Λαϊκές παραδόσεις

Δ4.7. Κόμικς / Σκίτσα / Γελοιογραφίες

Δ4.8. Αινίγματα / Γλωσσοδέτες /Παροιμίες

Δ4.9. Δημοτικά τραγούδια / Μαντινάδες

Δ4.10. Κάλαντα

Δ4.11. Θεατρικοί διάλογοι

Δ4.12. Τραγούδια

Δ4.13. Ημερολογιακά

Δ4.14. Συνέντευξη

Δ4.15. Συνταγή

Δ4.16.Βιογραφικά /Απομνημονεύματα

Δ4.17. Οδηγίες / Κανόνες

Δ4.18. Μικρές αγγελίες

Δ4.19. Πρόσκληση

Δ4.20 Ομιλία

Δ4.21. Ανακοίνωση

Δ4.22. Αφίσα

Δ4.21. Διαφημιστικό

Δ4.22. Μαρτυρία

ΕΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

- Δ4.23. Εγκυκλοπαιδικό
- Δ4.24. Πληροφοριακά/ ενημερωτικά
- Δ4.25. Κείμενα πεζά χωρίς παράθεση της πηγής
- Δ4.26. Κείμενα των συγγραφικών ομάδων
- Δ4.27. Άλλο (ολογράφως)

Ε. Διδακτική αξιοποίηση των κειμένων

- Ε1. Γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας
- Ε2. Γραμματική της πρότασης και της λέξης
- Ε3. Γραμματική του κειμένου / επικοινωνίας και της πρότασης / λέξης

– Κατηγορίες ανάλυσης και ταξινόμησης των ασκήσεων

Ζ. Η ταυτότητα των ασκήσεων

Περιλαμβάνει ότι η ταυτότητα των κειμένων συν τις ακόλουθες κατηγορίες:

- Ζ1. Αριθμός άσκησης: Αριθμητικά ή χωρίς αρίθμηση
- Ζ2. Το ρήμα ή τα ρήματα της εκφώνησης: Σημειώνονται μέχρι τρία

Η. Η καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων

Η1. Προφορικός λόγος

Η1.1. Στόχοι του Α.Π.Σ. για τον Προφορικό Λόγο

Η2. Γραπτός λόγος

Η2.1 Ανάγνωση

Η2.1.1. Στόχοι του Α.Π.Σ. για την ανάγνωση

Η2.2 Γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου

Η2.2.1. Στόχοι του Α.Π.Σ. για τον ΓΛ

Η3. Λεξιλόγιο

Η3.1. Στόχοι του Α.Π.Σ. για το Λεξιλόγιο

Η4. Γραμματική

Η4.1 Στόχοι του Α.Π.Σ. για τη Γραμματική

Η5. Διαθεματικότητα

Η5.1. Αναφέρεται ευθέως στο Β.Δ. ως διαθεματική

Η5.2. Αναφέρεται ρητά σε άλλο διδακτικό αντικείμενο.

Η5.2. Σημαίνεται με το εικονίδιο της διαθεματικότητας.

Η5.3. Παραπέμπει σε άλλες πηγές πληροφόρησης

Η5.4. Ασκεί τον συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα

Η6. Αυτοαξιολόγηση

Θ. Τρόπος εργασίας των μαθητών

Θ1. Ατομικά Θ2. Ομαδικά Θ3. Εταιρικά (ζεύγη) Θ4. Συνδυασμός

I. Ασκήσεις Δομής και Λόγου

11. Δομής (γραμματική της λέξης και της πρότασης)

Γλωσσικό επίπεδο και γραμματική κατηγορία των ασκήσεων Δομής

11.1. Μορφολογικό

11.1.1. Ουσιαστικά

11.1.2. Ρήματα

11.1.3. Επίθετα

11.1.4. Αντωνυμίες

11.1.5. Αριθμητικά

11.1.6. Άρθρα

11.1.7. Μετοχές

11.1.8. Επιρρήματα

11.1.9. Σύνδεσμοι

11.1.10. Προθέσεις

11.1.11. Επιφωνήματα

11.1.12. Ορθογραφία

11.1.13. Διάκριση μερών του Λόγου

11.2. Συντακτικό

11.2.1. Είδη προτάσεων

11.2.2. Υποκείμενο-Αντικείμενο-Κατηγορούμενο

11.2.3. Ονοματικές και ρηματικές φράσεις

11.2.4. Ενεργητική και παθητική σύνταξη

11.2.5. Ευθύς και Πλάγιος Λόγος

11.2.6. Πτώσεις (γεν., ονομ., αιτ.)

11.1.7. Σύνδεση προτάσεων

11.1.8. Υποθετικός λόγος

11.1.9. Προσδιορισμοί

11.1.10. Σύνταξη προτάσεων

11.3. Λεξιλογικό-Σημασιολογικό

11.3.1. Παραγωγή-σύνθεση-οικογένειες λέξεων

11.3.2. Αντίθετα-συνώνυμα-ομώνυμα-παρώνυμα

11.3.3. Σχήματα λόγου

11.3.4. Αρκτικόλεξα-συντομογραφίες

11.3.5. Θεματικό λεξιλόγιο-σημασιολογία

11.3.6. Αλφαβητική σειρά

ΕΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

11.4. Φωνητικής φωνολογίας

11.4.1. Τονισμός

11.4.2. Σημεία στίξης

11.4.3. Συλλαβισμός

11.4.4. Πάθη φωνέντων

Διδακτική μεθοδολογία των ασκήσεων Δομής

11.5. Τρόπος εξάσκησης των ασκήσεων Δομής

11.5.1. Με λέξεις 11.5.2. Με προτάσεις 11.5.3. Με κείμενα 11.5.4. Συνδυασμός

12. Λόγου (γραμματική του κειμένου)

13. Συνδυασμού (αναλύονται όπως και η κατηγορία 11)

14. Άλλο

Κ. Ασκήσεις γραπτές και προφορικές

Κ1. Γραπτές Κ2. Προφορικές Κ3. Συνδυασμού Κ4. Άλλο

Λ. Διδακτική μεθοδολογία της Παραγωγής Γραπτού Λόγου

Λ1. Είδος Λόγου και Κειμενικό είδος

Λ1.1 Αναφορικός

Λ1.1.1. Τύπος κειμένου (όπως Δ4)

Λ1.2. Κατευθυντικός

Λ1.2.1. Τύπος κειμένου (όπως Δ4)

Λ2. Περίσταση επικοινωνίας

Λ2.1. Σκοπός Λ2.2. Πομπός Λ2.3. Δέκτης Λ2.4. Δίαυλος Λ2.5. Ύφος

Λ3. Στάδια παραγωγής

Λ3.1 Προσυγγραφικό Λ3.2. Μετασυγγραφικό

Μ. Ασκήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου

Μ1. Ανοιχτού

Μ1.1. Ανάπτυξης-Σύμπτυξης-Σύνταξης προτάσεων

Μ1.2. Κατανόησης κειμένου-Σύντομης απάντησης

Μ1.3. Παραγωγής γραπτών και προφορικών κειμένων

Μ1.4. Περίληψη Μ1.5. Συνδυασμού Μ1.6. Άλλο

Μ2. Κλειστού

Μ2.1. Συμπλήρωσης

Μ2.2. Μετασχηματισμού

Μ2.3. Υπογράμμισης-Κύκλωσης-Εύρεσης

Μ2.4. Διάταξης-Ταξινόμησης-Αρίθμησης

- M2.5. Πολλαπλής επιλογής
- M2.6. Εναλλακτικής απάντησης
- M2.7. Αντιστοιχίσης
- M2.8. Σύζευξης
- M2.9. Αντιγραφής
- M2.10. Αντικατάστασης
- M2.11. Ακροστιχίδα-μεσοστιχίδα
- M2.12. Ορθογραφίας-Λεξιλογίου
- M2.13. Παραγωγής-Σύνθεσης-Ανάλυσης λέξεων
- M2.14. Σταυρόλεξο
- M2.15. Κρυπτόλεξο
- M2.16. Συνδυασμού
- M2.17. Άλλο
- M3. Συνδυασμός
- M4. Άλλο

N. Τρόπος αξιολόγησης των ασκήσεων

N1. Αυτοαξιολόγηση N2. Ετεροαξιολόγηση N3. Ομαδική αξιολόγηση N4. Δεν διευκρινίζεται

Συζήτηση

Η εκτενής παρουσίαση και ανάλυση των παραπάνω κατηγοριών και υποκατηγοριών ταξινομικής κειμένων και ασκήσεων υπαγορεύτηκε, πέρα από τους λόγους της ερευνητικής δεοντολογίας, και από το γεγονός ότι ένα ανάλογο εργαλείο ανάλυσης και αξιολόγησης των γλωσσικών εγχειριδίων σε αναφορά με τα ΑΠΣ που υλοποιούν έλειπε από τη χώρα μας. Χωρίς να ισχυριζόμαστε ότι εξαντλήσαμε με το εργαλείο που παρουσιάσαμε κάθε πλευρά με την οποία τα διδακτικά βιβλία είναι δυνατόν να εφάπτονται με το ΑΠΣ που υλοποιούν – άλλωστε κάτι τέτοιο δεν ήταν καν στις προθέσεις μας – ευελπιστούμε η προσπάθειά μας να κριθεί με την δέουσα προσοχή, ώστε το παραπάνω μοντέλο βελτιούμενο να αποτελέσει πυξίδα για μελλοντικές έρευνες.

Abstract

In this essay, the authors present how they formed and constructed a methodological research tool in order to evaluate how and to which extend the textbooks (Students' Books and Activity Books) for the teaching of Greek language in the Greek primary school

ΕΝΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

incorporate the official state curriculum guidelines. They discuss why it is important to investigate the connection between textbook and curriculum, why they chose to form a new quantitative research tool and what problems had to be solved so as to accomplish such a challenging task. Specifically, they explain in detail the structure and the categories of their tool and conclude by highlighting the strengths and the possible limitations in the implementation of the tool.

Βιβλιογραφία

Α. Ελληνική

- Καψάλης, Αχιλλέας & Θεοδώρου, Δημήτρης (2002). «Τυπολογία και μεθοδολογία της έρευνας σχολικών εγχειριδίων». Στο: *Μακεδόν*, 10, σσ. 195-204.
- Καψάλης, Αχιλλέας & Χαραλάμπους, Δημήτρης (1995). *Σχολικά Εγχειρίδια. Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική*. Αθήνα: Έκφραση.
- Ματσαγγούρας, Ηλίας (2002). «Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα νέα προγράμματα σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης». Στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, σσ. 19-36.
- Μπονίδης, Κυριάκος (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαδοπούλου, Χρυσάνθη (1996). *Το εγχειρίδιο διδασκαλίας της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο: περιγραφή, ταξινόμηση και αξιολόγηση των ασκήσεων*. ΑΠΘ: Δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία.
- Παπαρίζος, Χ. (1989). *Το γλωσσικό μάθημα στο Δημοτικό*. Αθήνα: Νέα Παιδεία.
- Σιλιγάρης, Χρήστος (1992). *Η διδασκαλία της γραμματικής στα διδακτικά εγχειρίδια «Η Γλώσσα μου»*. ΑΠΘ: Δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία.
- Τσοπάνογλου, Αντώνης (1988). *Ανάλυση εγχειριδίων ξένων γλωσσών και αξιολόγηση τους ως προς την καταλληλότητα τους για την επιδίωξη επικοινωνιακών στόχων*. ΑΠΘ: Δημοσίευτη διδακτορική διατριβή.
- ΦΕΚ 303 & 304/τ. Β' (13-03-2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*.
- Φλουρής, Γεώργιος & Ιβρίντελη, Μαρία (2007, 17-20 Μαΐου). «Ασυμμετρία, αναντιστοιχία, ασυμμετρία, ασυνέχεια: οι τέσσερις πληγές του ελληνικού σχολικού προγράμματος». Στο: *Η Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας. Πρακτικά συνεδρίου Πανεπιστημίου Ιωαννίνων-Σχολή Επιστημών της Αγωγής* (σσ. 40-48). Ιωάννινα.
- Χατζηγεωργίου, Βασιλική (2001). *Οι γλωσσικές ασκήσεις στη διδασκαλία της γλώσσας. Ταξινόμηση των γλωσσικών ασκήσεων του εγχειριδίου «Η Γλώσσα μου»*. ΑΠΘ, Φλώρινα: Δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία.

B. Ξενόγλωσση-Μεταφράσεις

Cohen, Louis, Manion, Laurence & Morrison, Keith (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας/μτφρ.* Κυρανάκης Σταύρος κ.ά. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Creswell, John (2009³). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Ciborowski, Jean (1988). *Improving textbook usability. Final report.* Washington DC: Special Education Programs. [ED 310585]

Muijs, Daniel (2004). *Doing quantitative research in education with SPSS.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Shanahan, Timothy & Knight, Lester (1991). *Guidelines for judging and selecting Language Arts textbooks: A modest proposal.* Urbana: National Council of Teachers. [ED 337801]

Κωνσταντίνος Δ. Ντίνας

Αναπληρωτής καθηγητής, ΠΤ Νηπιαγωγών

Φλώρινας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Διεύθυνση: Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, ΠΤ Νηπιαγωγών, ΤΘ 21, Φλώρινα, ΤΚ 53100

Τηλ.: 2385055091 | Fax: 2385055092 | Email: kdinas@uowm.gr

Αναστάσιος Ξανθόπουλος

Δάσκαλος, Υποψήφιος διδάκτορας, ΠΤ Νηπιαγωγών

Φλώρινας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Διεύθυνση: Αλιάκμονα 9, Άργος Ορεστικό, ΤΚ 52200

Τηλ.: 6974716886 | Email: axantho@sch.gr

Αργύρης Κυρίδης

Καθηγητής, ΠΤ Νηπιαγωγών Φλώρινας

του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Διεύθυνση: Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, ΠΤ Νηπιαγωγών

ΤΘ 21, Φλώρινα, ΤΚ 53100

Τηλ.: 2385055111 | Fax: 2385055112 | Email: akiridis@uowm.gr

Abstract